

ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ

Выпуск №2 (66)

(люты)

www.lit-bel.org www.novychas.org

Культурна-асветніцкі праект Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага часу»

Анонс

«НАВІНЫ»: літаратурна-грамадскае жыццё лютага.....	с. 2
«ПАЭЗІЯ»: «Слоў зябкіх вырай» — новыя вершы Рыгора БАРАДУЛІНА	с. 3
«ЮБЛЕЙ»: да 75-годдзя Міхася СТРАЛЬЦОВА	с. 4
«ПРОЗА»: навэла Юры НЕСЦЯРЭНкі	с. 5
«ПАЭЗІЯ»: «Дабравест» Людмілы ПАЎЛІКАВАЙ	с. 6
«АРХІЎ»: невядомае апавяданне Васіля БЫКАВА «Жалезны камандзір»	с. 7-9
«ПАЭЗІЯ»: «Барочныя жаданні» Алены ІГНАЦЮК і вершаваная нізка Анатоля ТРАФІМЧЫКА	с. 10
«ФОРУМ»: пра помнікі, творы і тэксты	с. 11
«ПЕРАКЛАД»: вершы чарнагорскага паэта Андрэя РАДУЛАВІЧА ..	с. 12
«ЭСЭ»: прызнанні Валянціны ОСПАВАЙ і Сяргея КАЛЕНДЫ	с. 13
«КРЫТЫКА»: водгукі Аляксея ФІЛАТОВА і Таццяны БАРАДУЛІ ..	с. 14
«КРЫТЫКА»: пра паэму Уладзіміра НЯКЛЯЕВА і прозу Алы СЯМЁНАВАЙ	с. 15
«СВЕТ»: агляд літаратурных падзей замежжа	с. 16

КНІГІ

ШТО ПЕРАШКАДЖАЕ ЧЫТАЧУ?

Мінула ўжо два месяцы афіцыйна абвешчанага ў Беларусі Года кнігі. Што зроблена, што запланавана зрабіць, каб выправіць ледзь не катастрафічную сітуацыю з беларускай кнігай (менавіта беларускай, а не расійскамоўнай ці якой іншай)?

У папярэднім нумары «Літаратурнай Беларусі» былі апублікаваныя вынікі апытання, праведзеныя па заказе Саюза беларускіх пісьменнікаў. Нагадаем: каля паловы беларусаў не чытаюць літаратуру або чытаюць вельмі рэдка, беларускімі кнігамі не цікавяцца 62% апытаных.

А як на гэтым фоне выглядаюць чытачы і кнігі большых краін, напрыклад, Расіі і ЗША?

За 9 месяцаў 2011 года, паводле звестак Нацыянальнай кніжнай палаты Беларусі, айчынныя выдавецтвы выпусцілі 8090 найменняў кніг агульным накладам 31,5 тысячы асобнікаў. У параўнанні з 2010 годам колькасць найменняў кніг павялічылася на 0,4%, затое наклад паменшыўся на 17,2%.

Для параўнання: ва Украіне колькасць найменняў кніжнай прадукцыі ў 2011 годзе зменшылася на 4,5%, а наклад вырас на 8%; у Расіі колькасць найменняў павялічылася на 4,1%, агульны ж наклад зменшыўся на 3,5%

Вынікі мінулага года на рынку кніг Расіі і ЗША аказаліся таксама несучаснымі. Як паведаміў сайт www.gazeta.ru, расійскі кніжны бізнэс цяпер знаходзіцца ў стане, бліжэй да панікі. «Пад дыктафон, натуральна, ніхто нічога не скажа, але ў асабістых гутарках, якое выдавецтва ні вазьмі, усе хапаюцца за галаву і пра перспектывы выказваюцца малааэнзурна, — зазначае ў аналітычным артыкуле Вадзім Несцераў. — Поўнае ўражанне, што расійскі кніжны рынак абваліцца, пахаваўшы пад сабой усіх, не ў гэтым, дык у наступным годзе».

Пасля навагодняга адпачынку Расійская кніжная палата падвела мінулагоднія вынікі. Паводле яе падлікаў, у 2011 годзе агульны наклад выдадзеных у Расіі кніг скараціўся на 6,3%. Надрукаваць мала — трэба яшчэ і прадаць. А вось з гэтым зусім дрэнна: у другой палове 2011 года продаж рэзка зменшыўся, прычым практычна па ўсіх пази-



цях (трымаецца пакуль толькі дзіцячая літаратура).

У адных выдавецтвах ідуць скарачэнні, у іншых «падрозуюць» зарплаты супрацоўнікам. Ганарары ўпалі настолькі, што пісьменнікі, якія гадамі карміліся з літаратурнай нівы, усё часцей задумваюцца пра пошук сталай працы, пажадана ў офісе. І шкадуюць у сваіх ЖК, што сапсавалі сабе працоўную кніжку творчымі пошукамі. «Галоўная праблема — адсутнасць звычайнага рэзюмэ, бо калі напісаць, што з 2003 года працаваў пісьменнікам, гэта выкліча ў патэнцыйнага працадаўцы толькі ўсмішку. Так што пакуль — поўна нявызначанасць і падазрэнне, што нейкі час будзе даволі херова», — піша ў сваім «Жывым журнале» пісьменнік Дмітрый Казакоў.

«Што ж такога страшнага здарылася, чаму рынак пачаў сыпацца?» — пытае сайт gazeta.ru. І дае свой адказ: «Агульнавядома: папяровыя кнігі гінуць пад націскам тэхнічнага прагрэсу, жалезны конь ідзе на змену сялянскаму коніку. Прасцей кажучы — самыя актыўныя і грашовыя спажыўцы папяровых

кніг усё часцей абзаводзяцца рыдарамі і планшэткамі, пасля чаго губляюць усякую цікавасць да паперы. Дадзеных за ўвесь 2011 год яшчэ няма, але ў першым паўгоддзі рынак рыдараў у Расіі даў амаль трохразовы (!) прырост у параўнанні з першым паўгоддзем пазамінулага года».

Ну і, нарэшце, найпаказальныя вынікі сацыялагічнага апытання, праведзенага цэнтрам Юрыя Левады ў лістападзе 2011 года па заказе і пры садзеянні Федэральнага агенцтва па друку і масавых камунікацыях Расійскай Федэрацыі. Яны, як выявілася, вельмі блізкія да беларускіх! Па дадзеных вышэйзгаданага даследавання, ніколі ці практычна ніколі не чытаюць кнігі прыкладна 45% расіян. А вось ніколі іх не купляюць 62%.

Ну а як жа «кніжныя справы» ў Злучаных Штатах Амерыкі? Там папяровую кнігу актыўна выціскае электронная — і, як вядома, на засілле пірацкіх тэкстаў ніхто не скардзіцца. Аб'ём электроннага кнігагандлю ЗША недасяжны для ўсіх астатніх краін свету разам узятых! Агульны аб'ём

продажу там зменшыліся амаль на 6%. І хоць рынак электронных выданняў працягвае расці, а яго доля ў агульным аб'ёме кніжнага рынку ЗША складае 22% (завоблачная мара для ўсіх краінаў свету, нават у Англіі электронныя кнігі агулам з усіх кніг купляюць толькі 7% чытачоў), аднак падзенне попыту на папяровыя кнігі рост «электронкі» не перакрывае.

Папяровыя кнігі ў ЗША імкліва губляюць папулярнасць, і гэты працэс толькі прагрэсуе. У мінулым годзе падзенне іх продажаў на паўночнаамерыканскім рынку складала амаль 9%, хоць яшчэ ў 2010-м было ўсяго 4,5%. За год — рост удвая.

«Падзенне ідзе ва ўсіх сектарах, нават, здавалася б, у самых шчаслівых, — каментуе гэтую з'яву Вадзім Несцераў. — Нон-фікшан для дарослых чытачоў ЗША, напрыклад, яшчэ ў 2010-м дэманстраваў рост (амаль на 2%), у 2011-м паказвае трохпрацэнтнае падзенне. Але горш за ўсё справы ідуць з мастацкай літаратурай. Спад продажаў папяровай белетрыстыкі ў 2010 годзе склаў 7,2%, у 2011-м — ужо 17,7%. Атрымліва-

ецца, што нават там, дзе піратам ніколі не давалі «развярнуцца», нават там у кніжнага рынку вялікія праблемы... Выснова адна: праблемы ў кнігавыдаўчоў не з піратамі, не з рыдарамі і не з сістэмамі электронных плацяжоў. Праблемы з кнігай як такой. У тым жа сацыялагічным даследаванні «Левады» ёсць цікавыя лічбы: за год частка людзей, якія ніколі ці практычна ніколі не чытаюць кніг, вырасла з 34% да 45%. Падобна, наракаць расійскім выдаўцам варта не на рыдары і нават не на тэхнічны прагрэс, а на працэс. Дакладней, на некалькі сацыяльных працэсаў. Але гэта тэма, здаецца, заслугоўвае асобнага разгляду».

А на што ці каго б заставалася наракаць тым жа расійскім выдаўцам, літаратарам і чытачам, калі б у Расіі — да тых сацыяльных працэсаў — былі б яшчэ і дзве дзяржаўныя мовы: расійская і, скажам, кітайская? І большасць карысталася б апошняй?

Словам, яшчэ раз — з Годом кнігі вас, паважаныя чытачы!

Пакуль яшчэ не па кітайскім, а беларускім календары...

Падрываў Янка Скрыдлеўскі

НАВІНЫ

10 (2)

▶ ПРЕЗЕНТАЦЫЯ

«МАМА МУ ЧЫТАЕ»

Вядомая шведская дзіцячая пісьменніца Юя Вісландэр прэзентавала кнігу «Мама Му чытае» ў мінскай галерэі «Ў».

Гэта была чарговая імпрэза «Месяца шведскай літаратуры ў кнігарні «логвінаў», і адбылася яна з удзелам беларускай перакладчыцы кнігі Надзеі Кандрусевіч.

Маленькім беларусам таксама быў прадстаўлены аўдыёдыск з Юінымі казкамі і песенькамі, запісанымі Змітром Вайцшошкічам і Галінай Казіміроўскай.

«Вельмі цёплая аўдыторыя была. Я адчуваю, што мяне тут

добра прымаюць. Цудоўная атрымалася імпрэза, — падзялілася сваімі ўражаннямі Юя Вісландэр. — Я сустрэлася і з перакладчыцай, і з выдаўцамі, а тут яшчэ дадаткова была невялікая баглейка і песенны акампанемент».

Да 15 сакавіка пройдуць прэзентацыя дзіцячай кнігі Ульфа Старка «Дыктатар», паказ фільма паводле рамана Стыга Ларсана, Nobel-party — імпрэза, прысвечаная паэту-набелісту Тумасу Транстрому, і тэатралізаваны вечар, прысвечаны класіку сусветнай драматургіі Аўгусту Стрындбергу.

Рыгор Сапаяжынскі, new.racya.com



Фота Аляксандра Рыжыка

▶ МЯДОВАЯ ПРЭМІЯ

МАЗАІКА НАРОДНАГА СВЕТАБАЧАННЯ

Адмысловай берасцейскай прэміяй «Пуд мёду» ўзнагароджаны Алесь Зайка, аўтар кнігі «Дым з коміна: Лірычныя запісы. Мініяцоры. Апавяданні» (Мінск: Логвінаў, 2011).

Прэмія гэтага года — юбілейная. Прайшло ўжо дзесяць гадоў, як, дзякуючы «крылатым спонсарам» Міколы Папекі, «падсалоджваецца» быццё берасцейскіх аўтараў.

Алесь Зайка нарадзіўся 12 жніўня 1948 года ў вёсцы Заполле Івацэвіцкага раёна. Закончыў філалагічны факультэт Брэсцкага педінстытута. Працаваў у роднай вёсцы настаўнікам. Цяпер загадвае школьным этнаграфічным музеем. Руплівы збірльнік фальклору, народнай лексікі, краязнаўца. Выдаў «Дыялектны слоўнік Косаўшчыны».

Без усялякага перабольшвання можна сказаць, што дэбютная кніга Алеся Зайкі выклікала вялікую цікавасць у прыхільнікаў роднага слова Берасцейшчыны.

Алесь Зайка глядзіць на свет вачыма паэта, можа і не ўсведамляючы таго.

*Ціхі свежы ранак.
Прачынаецца вёска.
І тут і там цягнецца з комінаў,
шукае дарогу да неба лёгкі дым.
Спрадвечная вясковая
малітва жыццю,
урачысты гімн яму —
дым з коміна.*

У аўтара адметны гумар. Гэта і добры, крыху блазнаваты смех. Гэта і горкі смех. Смех у Алеся Зайкі можа быць і колкім, здзелівым.

Героям Алеся Зайкі ўласціва дасціпнасць. «Я таму праекціруюш-



Фота В. Бяліцка

«Салодкая» прэмія ад Міколы Папекі

чыку, што прыдумаў у нас будынку з пляскатым дахам, паставіў бы помнік з пляскатай галавой», — кажа брыгадзёр будаўнікоў («Помнік з пляскатай галавой»).

Атрымліваецца ў Алеся Зайкі некалькімі трапнымі радкамі «схапіць» характар чалавека. А гэта ўжо гаворыць калі не пра майстэрства, то пра пільную ўвагу да слова, да яго адценняў у кантэксце.

Кніга Алеся Зайкі пра харошых людзей, але пісьменнік далёкі ад таго, каб ідэалізаваць сваіх землякоў. Багацце душы герояў кнігі вельмі часта хаваецца пад наміткай знешняй бесклапотнасці. Дзядзька Міхась не мог назваць імёнаў сваіх дванаццаці дзяцей. Людзі незасліва пасмейваліся, але дапамагалі, чым маглі. А гаспадар — нядаўні франтавік — не развітваўся са сваім трафейным гармонікам. Памёр раптоўна. Плакалі дзеці і жонка. А далей цытата, якая ўсё расставіла на свае месцы: «Мы любілі гуляць франтавымі ўзнагародамі бацькоў. Паверце: яго ўзнагарод хапала ўсім яго дзецям».

Чаму верыш аўтару, сумуеш і радуешся разам з яго героямі? Пісьменнік глядзіць на свет вёскай не звонку. Ён сам частка гэтай супольнасці людзей, якіх называюць косаўцамі. Гаворачы пра іх, ён гаворыць і пра сябе... Чытач не можа не адчуць шчырасць настаўніка-інтэлігента, беларуса, які, як толькі з'явілася магчымасць, пераклучыўся на тое, чым рыхтаваўся заняцца ўсё жыццё...

Хочацца спыніцца на невялічкім апавяданні «Паэт». Герой твора падвозіць на матацыкле юнака. Па дарозе высвятляецца, што хлопец любіць паззію. Пра многае гаворыць дыялог: «А сам спрабаваў пісаць? — Пішу... — Можа, пачытаеш што? — Прабачце, другім разам. Я яшчэ ніяк не магу пачуць словы, што гучаць ува мне...».

Радуецца душа за нашае будучае, калі чытаеш падобнае. І як добра, думаеш сабе, што ёсць яшчэ ў беларускім краі такія настаўнікі-патрыёты, як Алесь Фаміч Зайка!

Мікола СЯНКЕВІЧ

▶ ПАЛІЦА

ДЗЯВЯТЫ ТОМ
ЗБОРА ТВОРАЎ
ВАСІЛЯ БЫКАВА

Саюз беларускіх пісьменнікаў працягвае ўкладанне і выданне першага ў гісторыі Поўнага збора твораў народнага пісьменніка Беларусі Васіля Быкава.



Выйшаў з друку чарговы — 9 том, які змяшчае кінасцэнарыі «Третья ракета», «Альпійская баллада», «Западня» (сцэнарыі Л. Мартынюка, пры ўдзеле В. Быкава), «Двое в ночи», «Волчья стая», «Долгие версты войны», «Ушедшие в вечность (Обелиск)» (у саўтарстве з Р. Віктаравым), «Его батальон» (пры ўдзеле А. Карпава), «На Чорных лядах» (сцэнарыі В. Панамарова, пры ўдзеле В. Быкава). Творы падаюцца паводле храналагічнага прынцыпу на мове арыгіналаў: беларускай ці

рускай. У «Каментарых» да твораў падаюцца значныя варыянтныя тэксталагічныя разыходжанні.

Рэдактар 9 тома Поўнага збора твораў Васіля Быкава — Алесь Пашкевіч, укладанне і каментары — Сяргея Шапрана.

«ВЯНОК
БЕЛАРУСКІ»

Саюз беларускіх пісьменнікаў сумесна з выдавецтвам «Юніпак» распачынаюць новую літаратурную падсерыю «Вянок беларускі» бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў «Кнігарня пісьменніка».

Мяркуецца, гэта будзе «выбранае з выбранага» найбольш знакамітых сучасных беларускіх пісьменнікаў, своеасаблівае візітоўка нацыянальных твораў і ўвогуле нашай культуры.

Адкрые серыю паэтычны зборнік народнага паэта Беларусі Рыгора Барадуліна.

Каб як мага больш аб'ектыўна адбраць 100 найлепшых яго твораў, якія ўвойдуць у зборнік, арганізатары звяртаюцца па дапамогу і да грамадскасці.

Будзем вельмі ўдзячныя, калі Вы цягам двух месяцаў дашлеце свой спіс дзесяці найлепшых, на Вашую думку, вершаў Рыгора Барадуліна на e-mail: vyapok.b@gmail.com.

Таксама чакаем Вашых прапаноў наконт аўтараў наступных кніг «Вянка беларускага».

▶ САЮЗ

У АБЛАСНЫХ АДДЗЯЛЕННЯХ

Адбыліся паседжанні Гомельскага, Брэсцкага і Гродненскага аддзяленняў ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў». Іх тэмамі сталі падвядзенне вынікаў працы аддзяленняў за мінулы год і абмеркаванне планаў дзейнасці на 2012-ы.

Пасля справаздачнага даклада старшыні Гомельскага аддзялення СБП Анатоля Бароўскага, сваё

бачанне перспектываў працы аддзялення выказалі Таіса Мельчанка, Генадзь Лапацін, Алесь Бардоўскі.

Паседжанне Брэсцкага аддзялення СБП пачалося з ушанавання пісьменніка Сяргея Фёдаравіча Цыплюка, які днямі адсвяткаваў сваё 75-годдзе. Віншавальны адрас на імя юбіляра зачытаў старшыня аддзялення Іван Мельнічук, а паэт і мастак Анатоль Валасюк падарыў імянінніку адну са сваіх карцін. Затым вялася шчырая і зацікаўленая размова аб справах аддзя-

лення на бліжэйшую будучыню: падрыхтоўку чарговага нумара альманаха «Жырандоля», удзел у сабраў аддзялення ў літаратурным жыцці Берасцейшчыны і творчым супрацоўніцтве з украінскімі пісьменнікамі.

На агульным паседжанні сабраліся і сябры Гродненскага аддзялення СБП. Удзел у працы ўзялі Юрка Голуб, Данута Бічэль, Аляксей Пяткевіч, Сяргей Астраўцоў, Юры Гумянюк, Віктар Сазонаў, Мікола Мельнікаў і іншыя пісьменнікі.

Кіраўніцтва Саюза беларускіх пісьменнікаў на ўсіх трох сустрэчах прадстаўляў намеснік старшыні Эдуард Акулін.

Прэс-служба СБП

▶ САЛІДАРНАСЦЬ

ЛІТАРАТУРНАЯ СТЫПЕНДЫЯ

Цэнтральнаеўрапейская ініцыятыва і Саюз славенскіх пісьменнікаў абвешчаюць прыём заявак на стыпендыю для маладых аўтараў на 2012 год.

Апроч стыпендыі ў памеры 5000 эўра пісьменнік, абраны міжнародным камітэтам, атрымае магчы-

масць трохмесячнага пражывання ў любой з краін-сябровак Цэнтральнаеўрапейскай ініцыятывы.

Заяўкі могуць падаваць аўтары, якія нарадзіліся пасля 1977 года, з наступных краін: Албанія, Беларусь, Боснія і Герцагавіна, Харватыя, Македонія, Малдова, Чарнагорыя, Сербія і Украіна.

Апошні тэрмін падачы заявак — 1 траўня 2012 года. Заяўкі мусяць быць атрыманымі звычайнай

поштай у запячатаным канверце. Камітэт разгледзіць заяўкі, адасланыя не пазней за 1 траўня 2012 года (па паштовым штэмпелі) на наступны адрас:

Slovene Writers' Association
(Writer In Residence)
Tomšičeva 12
SI-1000 Ljubljana
Slovenia

З умовамі стыпендыі можна азнаёміцца ў Інтэрнэце. Пытанні можна дасылаць па электроннай пошце: maja.kavzar@vilenica.si

▶ ВЕРШЫ

СЛОЎ ЗЯБКІХ ВЫРАЙ

Рыгор БАРАДУПІН

Грэецца кпінамі
Ноч вераб'іная...

Мякка і на баране
Спіцца ў роднай старане.
І ў аўчыне
Зябка на чужыне...

Радасць у крумкача
З чужога пляча.
А ў салаўя —
Свая...

Нараджаецца
З галоднага мікроба
Прага ўлады —
Невылечная хвароба...

Мае жарсць
Менталітэт дзявочы.
Хоць рашучая, як немаўля.
Просіць,
Каб заплюшчыў сорам вочы.
Жарсць баіцца сораму
Пасля...

Лепей

Мудрасць —
Абачлівая мадам,
Клапатлівая маладзіца.
Мудрасць
Раіць не спаць гадам,
І пастарэць не баіцца.Павярнуўшыся
Да міту спіной,
Мудрасці лепей
Не быць адной...

Плач

Хоць стае
І ўвагі, і харчоў,
Плачуць
Перапуджаныя вершы,
Што сажнецца
Палец дваццаць першы,
І тады не стане чытачоў...

А часам загарыцца мне
Далічваць дні свае ў чаўне,
Як некалі Ду Фу ў Кітаі.
З паведам быў на ты Сусвет.
Хоць у Вушачы ёсць сусед,
Які паззію чытае;Змялела ціхая рака,
І трызняць ценом рыбака,
Пра нераст хвалі шэпчуць
итосыці.
Рассохся човен пад страхой,
Што стала, як і ён, трухой.
Іржа даўно даела восьці.Расстаўся мой настрой з вясной.
Па-над Вушачай стараной
Слоў зябкіх вырай пралятае.
І я, як на пяску шчупак,
Адчуць хачу ў адчай смак,
Як у журбе Ду Фу ў Кітаі...

Акраўдзяка

Мрояі маладых правідны дым
Адцяняе боскі профіль храма.
Моліцца нябёсам пілігрим,
А над ім святая зорка Мама...

Фота С. Шапрана

10 чэрвеня

Бацькаў вяз
І маміны яблыні —
Зялёная сям'я сустракае.
Хата
Немым позіткам папракае.
Адтае паціху
Душа азяблая...

Хто сказаў,
што ў гэтым жыцці
Толькі раз мы былі маладымі?
Су Дун-поЗапытайся апоўначы ў соў,
І адкажа на золку здзіўленне —
Маладыя мы столькі разоў,
Колькі выраяў
Сподзеў сустрэне.
Колькі мы
Прывітаем сцяжын,
Што вядуць адусюль
Дадому.
Не даверыць сакрэт нікому
Старасць,
Як саладзіць палын...

Багата
Ў мінулым стагоддзі было —
Падлётак сподзеў,
Бацька і маці.
Ды выпала
Застудзіцца гармаце,

Ажарабілася хмара...

Воз вёз лёс.
Хвядос нёс нос.
На носе сядзела муха.
Завіруха кіпела глуха.
Рэха вясла войкала.
Усё азіралася вокала...

Усмешка

Нехта шэпча мне:
А ты не пазяхай
І з самім сабой
Не дужа-ткі хітры.
Да пары
Ў тваёй нязгубленай
За пазухай
Прыдрамалі
Два гарматныя ядры...

Рэха пачаў туман спавіваць.
Прыдрамаць
Збіраецца ліха.
Вучыцца калыханку спяваць
Незамужняя салаўіха...

Расплумачыла...

Запытаўся ў Жучкі Рэкс,
Што гэта такое сэкс?
Адказала Рэксу Жучка —
Тое самае,
Што злучка...

Цішыня нямая
Не любіць крыку.
Слова ічасце не мае
Множнага ліку.

Ні думкаю, ні вачыма
Дагнаць жыццё немагчыма...

Мамы няма —
І я застаўся адзін,
Як час...

Святло палудне усмешкай.
А чым вячэрае змрок?.

Каго спытаць,
Як паспытаць
Агонь?.

І усё

З аблачынкай дыму спллыло...

Дзе па маіх гадах
Жаўранак светла плача —
Там Вушача...

Ва ўсе вякі

З нажабраванай мукі
Даўкія праснакі...

Гром падковы куе —

САКАВІЦКІЯ ЮБІЛЯРЫ

У наступным месяцы чакаюць сваіх юбіляў сябры Саюза
беларускіх пісьменнікаў:01.03.1947 — Міхаіл Пятровіч
Кацюшэнка
02.03.1942 — Віктар Іванавіч
Лужкоўскі
08.03.1962 — Славамір
Генрыхавіч Адамовіч
09.03.1927 — Пётр Сцяпанавіч
Лісіцын
24.03.1957 — Юрый Баена
26.03.1942 — Іван Сяргеевіч Арабейка
31.03.1952 — Алег Гаўрылавіч Мінкін

Жадаем усім моцы, натхнення і дабрабыту!



Чатыры

Стол чатырохногі
Мяне трывае.
Чатырохногі зэдлік
Мяне трымае.
Лінія лёсу крывая
Затрымацца часу не мае.
У чатыры сцяны закуты
Гадуя пакуты...

Ля хутарышча

Трымаюць неба валатоўкі —
Магілы волатаў.
Сюды
Мой першы плач
Да Верасоўкі
Вялі шпачыныя сляды.Ля хутара
Жыла крыніца.
Імізю валун.
Імжэў спакой.
Куды пайшлі?
Мне зрэдку сніцца
Дазволіў ім
Лясны настрой.Хмялюся весняй гаманой
Ў забытай радасці ў гасцях.
Крыляе бусел нада мною
Як бел-чырвона-белы сцяг...

А двор травой зарастае.
Сушэй расе,
Глушэй пчале.
І сцежка,
Быццам складка тая
Ў малітвы ціхай на чале.Баюся спадабацца скрусе.
І нада мною
Страх як птах.
Каго спытаць,
А ці вярнуся
Пад бацькаў вяз,
Пад сонны дах?Дый не дачуюся адказа
Ад распагоджанага дня...Пажоўклы ліст
Спадае з вяза —
Мая апошняя радня.

Камяні,
Якія ляжалі
На душах
Бацькоў, землякоў, суседзяў,
Родных і ў радасці, і ў бядзе,
Не заблукалі нідзе, —
Вуліцай Каменскай сталі.
На Камена брукаванка вядзе.
Вуліца малалецтва
У старасць цячэ,
Прысягаючы даўніне.... мой камень
На душы ў мяне...

Вечнасць і вышыня.
Свечка і даланя...

Заікаецца навалніца.
Страх
Самога сябе баіцца.

▶ ВЕРШЫ

ДАБРАВЕСТ

Людміла ПАЎЛІКАВА

На берэзе часу

Хіба можна — святлом да болю?!
...Вочы шалыя... Кроў шумлівая...
Змею! Вусны твае куслівыя...
Адпуская душу на волю.

Хіба ветру схаваліца ў полі?!
...Вочы шалыя... Вёсны вешчыя...
Адпуская душу на волю,
нібы птушку на Дабравешчанне...

D.I.

Там хмызняком пабраліся лугі.
І ўсё ж... збірае прошае даніну.
Пара прызнаць: і ў сэрца ёсць даўгі —
за крыўды запаволеную міну,
за слепату дзіцячае тугі...
Сягонняшняга часу берагі,
як хвалі, размываюць успаміны,
зрываюць з вуснаў: «Госпадзі, памілуй!» —
там, дзе табе я прашаптала: «Мілы...».

Акно ў нікуды

7.04.11

Вось і другая пайшла вясна,
ці тое, што мы вясною завём.
Можна проста няўдала зірнуць з акна
і праваліцца ў сэрца сваё.

Там — донца сонца. Там доля — ў дым.
Пяшчоты — парахавая бочка.
...Мне б вочкам на цябе — хоць адным,
хоць саменькім краем вочка!

Белы змей

Змей голаў з кольцаў сваіх дастае,
ціскае ў абдымках дужых...
...Белья ружы на маім сталі
цалую крадком ад мужа...

Воды —
па полю снежнаму,
верыцца —

у бязмежнае,

верыцца —

у бязгрэшнае,

верыцца —

нават табе...

Звялі дарогі дзвюх жанчын,
двух даўніх вояў,
два позіркы, як два мячы...
...Ты — поле бою...

Вечарніца

1

Гарыць прастора.
Хмары, што дымы
над вогнішчам зямнога дня,
і мы
свой чалавечы дзень
кладзем на шалі
святла жывога
і жывое цьмы...

2

Знікаюць рэкі, царствы і народы,
старэюць фарбы, душы і дамы...
Услед за сонцам дні ідуць і годы —
за небакрай зыходзяць, як і мы.

3

Паваяла — забытым і нязбытным:
самотны вецер з захаду прынёс
абрыўкі слоў вячэрняе малітвы
і водар росных ладанаў нябёс...

Зямнога часу не замнога.
Што ж сілу траціць на жаканні
ды ў гэту цемру клікаць Бога,
які — у славе ды ў каханні...



Лыжня. Снежна. Бязгрэшна.
І чамусьці смешна...
...Мне з табой...

Бераг. Строма. Промняў біццё.
Сэрца ўдары і ўдары слова...
Узыходзіць на асенні касцёр
неба сонцагалова.

Позіркам, як выцяў, працяў...
Вецер — нібы ў твар конскай грывай...
Скачам стромы танец жыцця
над абрываам...

Максімава крыніца

Ірыне Перасецкай-Малаковіч

Там, дзе б'е Максімава крыніца —
лёт у лёс — што выстралам ва ўпор! —
стрэнуўся з лясною галубіцай
ветраны ад веку касагор.

На касым плячы не прытуліцца,
вечер, дождж — і тыя ўсе бягом.
Білася лясная галубіца
за душу ўтравелую яго.

Каб алень трубіў тут не аднойчы,
каб гудзеў наўкола стромы бор...
Аж да вечарніцы, самай ночы
слухаў галубіцу касагор.

Смягнучай душы не наталіцца —
вышні суд і вышні прыговор...
Там, дзе б'е Максімава крыніца,
раз у год злятае галубіца,
раз у год спявае галубіца,
слухае ўтрапёна касагор...

Летніх ліўняў хэві-рок спачыў.
Вадасцёк — напаяўпусты.
Мне здаецца, што ад распачы
дрэвы скідаюць лісты.

Герваты. Касцёл святой Тройцы

Ніхто ні гаспадар тут
і не госць...
Быў свет, як ёсць —
адной суцэльнай сцэнай.

Мой дух гарэў.
І парк гарэў.
І сцены...

Брату Мікалаю

(Алегу БЕМБЕЛЮ)

Зараз я думаю,
што ніколі не чула кропкі ў тым,
што Вы казалі,
як і не спатыкалася на кропку
ў Вашым бяздонна ласкавым позірку.
Можна таму ад першай сустрэчы
ўспрымала Вас маладзейшым ад мяне.
Сёння я чытала пра Вас, дзіця,
якое глядзела ў вочы Вялікай Айчыннай,
разумеючы, што болей ніколі
не скажу Вам «ты».
І не таму, што Ваш зямны шлях ужо
мае даўжыню
ў семдзесят зямных год.
Гэтае «Вы» — не адгласць,
Гэта мае запозненае шматкроп'е да Вас.

Ялізава

Там цячэ бярозава і юна
скрозь вякі праменная рака,
сноў маіх сярэбраныя струны
кратае дзіцячая рука...

На кліч крыві і ў глыбіні дум —
Па ўдарах сэрца майго іду...

11 лютага беларуская паэтэса Людміла Фёдараўна ПАЎЛІКАВА (ХЕЙДАРАВА), аўтар кніг «Адведзіны рамонкавай палыны», «Тваё святло», «Купанне ў росах» і інш., адзначыла свой юбілей. Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў і «Літаратурная Беларусь» шчыра жадаюць доўгай вясны яе сэрцу, летняй натхнёнасці ды лютаўскага здароўя!



▶ ВЕРШЫ

БАРОЧНЫЯ ЖАДАННІ

Алена ІГНАЦЮК

Пластылінавыя людзі

Пластылінавыя я прадчуваю людзей.
Так старанна іх лепіць якісь чарадзей?
Шлю ім свой недавер!!!... Бачу ярасны твар:
бы ажыў Рабесп'ер — за ідэю змагар...

Пластылінавы твар разагрэўся-спацеў...
І той дэспат-герой іншым быць захацеў.
Стаў збіральнікам мар — птушку мне прадае
ў пластылінавай клетцы... Яна ж не пье?!

І мяняюцца формы... твару мяккі авал...
Хто рамантыкам быў, той цяпер маргінал?
Не вясковы пастух — не сталічны паэт...
пачынае свой рух ў пластылінавы свет.

Пластылінавы люд запаўняе двары.
Прадчуваю заваяў выціць...
Пластылінавы твар мне, вядзьмак,
не дары: не чужое — сваё пражываю жыццё.

Барочныя жаданні

Снег пачаў сваю дзіва-мелодыю,
пад нагамі марозна скрыпеў.
І якому даверыла злодзею
я найлепшых жаданняў напеў?

Снег дарыў зіхатлівыя пацеркі,
веў мяне ў францысканскі касцёл.
Нас спынілі барочныя зацемкі.
Дзесь разбіўся скульптурны анёл.

Самазванец, ці злодзей зняволены...
Няўжо лордам сябе падае?
Снег імклівы, барочны, намолены...
Як жаданні мае — растае.



Не мадысткай-артысткай, прарочыцай...
Не з малюнкавых стансаў сышла...
Снегу-злодзею ведаць так хочацца,
што я ў стылі барочным знайшла.

Для мяне ты згубіўся...

Я на беразе гэтым...
На тым беразе — ты:
чую тонкія гукі віёлы.
Выйшлі з дзіўнай карэты
на пясок залаты
двое ў белых намітках... Анёлы?

І гудзела рака,
і той бераг звінеў,
і лілася віельная песня...
А я чула запев
(нават вецер знямеў) —
«...пацалунак не згублены...весні...».

Ці стаў фурманам ты:
зіхаціца плюмаж...
і ліўрэя прапахла анісам...
А анёлы куды? На размораны пляж...
Твары іх — без выразных абрысаў.

Перламутравы дождж у прасторы павіс.
Бераг той ад мяне аддаліўся:
абязлюдзены пляж, і картэж, і аніс...
І на беразе гэтым — для мяне ты згубіўся!?

А купанне анёлаў у рэчцы... Дзіўно!?
Мыюць крыльцы, іх вочы — суніцы...
Калі стыніцца дождж,
то пасцелюць радно
на пясок з пахам рыжай карыцы...

Забыццё

Думкі ў вырай ляцяць,
каб вярнуцца вясною.
А са мною адно пачуццё...
У калядны мароз... за вадую святою
да касцёла іду — не дайду.
Забыццё.
Паўтараецца рух.
І прасторы малюнак.
Кожны дзень да касцёла
іду-не дайду:
сустракаецца гном,
які цягне ў завулак...
З ім мяняю, губляю хаду...

Возьме гном мае дзённыя дробязі,
мае сваркі з зімою — да слёз...
Як з высокаю нотаю ў голасе
літургію пачне пінскі ксёндз.

На лютэрку тонкай парай
малявана птушка-Дзіва.
З маім тварам? Мая мара?

Цела — нібы аблачына...
А прычоска — Гамаюнам,
песняй з сонечнага раю...
Я ў блакітным? Ці ў зялёным?
То з'яўляюся... Знікаю...
Тонкай пенай! Белай марай!
Слаўлю новы дзень вясновы.
На лютэрку піша парай
хтось няўлоўленыя словы.
Мо, анёл? З якога неба
мне даносіць, каб прыкрыцца —
ліст зялёны, лустку хлеба...
Сон Адама мне ўсё сніца.

Ў тое чэрвеньскае лета

Птушкі ведаеце: «Дзе я?
Дзе жыў мая надзея?
У дупле вавёркі рыжай,
каб сваё адчуць узвышыша...»

Мне здалося: Грыбаедаў
у Паскевічаў абедаў...
Ў тое чэрвеньскае лета.
З ім кузіна — Лізавета.

Яна моўчкі разглядала
ў кольцах рукі генерала.
Ён з вайны прывёз навіны...
Посуд, ружжа і масліны.
Разліваецца вішнёўка.
І радзее дым кальяна.
І фрранцузская гаворка...
І скульптурная Дыяна...

Бляск саксонскага фарфору...
У блакітнай зале танцы.
Госці клічуць Тэрспіхору...
А з партрэта граф Румянцаў —

паглядаў на Лізавету
ў тое чэрвеньскае лета.

23 лютага Алена Аляксандраўна ІГНАЦЮК адсвяткавала «палову поўні» свайго веку.

Сакратарыят Саюза беларускіх пісьменнікаў і «Літаратурная Беларусь» зычаць ёй і надалей душэўнай акрыленасці і радасных жаданняў!

ТАБЕ І МНЕ

Анатоль ТРАФІМЧЫК

Ich sterbe

I
Я не хачу памерці на світанку,
На ўсходзе дня, якому ружавець.
Хай rock-and-roll заркестрыць
заўтра медзь! —
Я не хачу памерці на світанку.

Хаця засмягнуць вусны, ледзь-наледзь
Не папрашу шампанскага я шклянку, —
Я не хачу памерці на світанку,
На ўсходзе дня, якому ружавець.

II
Прывітанне старым вераб'ям!
Захварэла душа на сухоты
І крычыць з падманутай самоты:
Прывітанне старым вераб'ям!

У сябе запытаўшыся, хто ты? —
Адказаць на пытанне няўцям.
Прывітанне старым вераб'ям!
Захварэла душа на сухоты.

Жизнь, по-моему,
это дарёный конь.
Д. Сэлинджэр

Ад дзяцінства не плакаў наўзрыд,
Хоць хацелася вельмі, — паверце.
Уцячы безгалова ад смерці
Не памог ні mein Gott, ні Майн Рыд.

Ад дзяцінства мой светлы настрой
Пралятаў, як па глосах рэмарка.
Не чытаючы нават Рэмарка,
Не пазычыш у фатуму мрой.

Ад дзяцінства у зубы каню
Заглядаць мяне прагне і прагне.
Растрывожылі Ніцшэ і Вагнер,
І паставіў да сценкі Камю.

І не плачацца болей наўзрыд.
Не бушуюць вербальныя смерчы.
Уцякліся пачуцці ад смерці:
Праз кірыліцу ды — у санскрыт.

Восень стаіць на дварэ —
Час незваротна бяжыць.
Нехта раней з нас памрэ,
Нехта павінен пажыць.

Некаму будзе лягчэй —
Хто ўжо дадому сышоў,
З левага ж боку плячэй
Не зарубіцецца шоў.

Будзеш мяне ты чытаць
І не адолееш слёз,
Я ж прабяруся, як таць,
Гэтым радком у твай лёс.

Табе

Давай з табою жыць і плакаць,
Смяцца потым да істэрык...
Украўшы лёгкасць у Кундэры,
Давай з табою жыць і плакаць.



Калі захочацца нам веры,
Нас паглыне пасцелі мякаць.
Давай з табою жыць і плакаць,
Смяцца потым да істэрык...

Как Вы милы!..
А. С. Пушкин

Нам лепей застацца на Вы
і думкі выказаць намёкам,
каб змесціва галавы
і сэрца нябачным для вока
было і спакойным для нерваў.
Лепей застацца на Вы,
прычым захаваць нежывы
тон гутарак нашых, і вершыкаў
не пісаць і тым больш цябе
не знаёміць з такімі,
што выклікаць могуць боль,
якога ўжо сэрца не прыме
і выштурхне ў месцы, дзе швы
пасля накладуць на руцэ.
Супынімі жа гэты працэс,
нам памёр мой дзед,
Саткуць паасобку ставы
своі жыццёвых абзацаў...

Ці лепей застацца на Вы?
То лепей зусім не застацца.

Хто прыдумаў назву цыгарэт

Мой дзед
прыдумаў назву цыгарэт,
з рыдлёўкай стоячы сярод
балот
Усходне-Еўрапейскае раўніны.
І не ад песень салаўіных —
пад здэкі,
пабоі
і кпіны.
Злучалі рэкі,
валілі хвоі
і брудам абрасталі,
каналі
на тым канале.
Таварыш Сталін
і пяцігодкі...
Дыягназ быў кароткі.
А курс лячэння наадварот:
за проста так «дзясятка».
Стагнаў народ
каторы год:
ішла татальная пасадка,
каб думаў,
думаў,
думаў дзед,
і мой,
і твой,
і нейчы,
над назвай цыгарэт —
ажно балелі плечы.

Гады прайшлі,
а на зямлі
ўжо новыя галовы
рыхтуюць новы
гатунак цыгарэт,
але памёр мой дзед,
і назву прыдумляць (ці не!)
табе і мне.

▶ ПАЗІЯ

СНЕЖНАЯ АЗБУКА ЧАРНАГОРЫІ

Аднаго з выбітных сучасных паэтаў Чарнагорыі Андрыя Радулавіча ведаюць далёка за ягонымі роднымі гарамі: паэтычныя творы Андрыя перакладзены на два дзясяткі еўрапейскіх моў, сярод якіх італьянская, румынская, расійская, украінская, грэцкая, польская, іспанская, англійская, французская... Чарга — беларускай. У вершаваную нізку, прапанаваную ўвазе чытачоў «Літаратурнай Беларусі», увайшлі пераклады з кнігі «Снежная азбука», якая ўбачыла свет у 2007 годзе.

Андрый Радулавіч нарадзіўся ў 1970 годзе ў Падгорыцы, жыве ў Падгорыцы і працуе ў Падгорыцы рэдактарам у часопісах «Літаратурны нататкі» і «Squaire». Аўтар дзiesiąці паэтычных кніг на розных мовах, лаўрэат прэстыжных еўрапейскіх літаратурных узнагарод. Цягам многіх гадоў актыўна і плённа займаецца пашырэннем культурных сувязей паміж славянскімі народамі.

Андрый РАДУЛАВІЧ

Фурман

У трох войнах вазіў ён
на бамбукавым вазку
вядомых і невядомых
на той свет
калісьці ў саломе
канюшыне
пшаніцы
калісьці праз чорную варту
праскокваў глыбака зямлю
капаў драбінчкі гузікаў
зубоў і ўспамінаў

Аднойчы заснуў ён ціха
і перапёлчыны яйкі
сціскаў і тытунь герцагоўскі
і косы і бровы быццам цыкорыю
злізаў яму родны конь

Зараз палююць
больш лоўка і бойка
ён шкрабе блажэнную смерць
як варанога каня пад слівовіцу

Толькі ягоны галасісты певень
у сіняй кароне з хаціны
яшчэ аклікае некага

Вядзьмарка

Да прыкладу гэтая вось трохзубая бабця
наўным раздае чырвоныя яблыкі
ранеты ды іншую садавіну
не пераносіць часныку
гайсае на сернай мятле і ездзіць без
фараў ноччу
але калі хочаш
дык і вядзьмаркі не такія як некалі былі
змяніліся
то мужчына то жанчына —
нешта двуполае
з напружаным тварам барбі
у якой грошай як броду
да ўсіх роляў гатовая
заядбаная млыны замяніла
катэджамамі хітан гатэлямі
гарадамі аэрапортамі
гасцюе ў папулярных радыёперадачах
абвешчае
вінаваціць
адбірае
судзіцца
рэкламуе
модныя подбумы топча
экспарт імпорт кантралюе
вырабляе цукеркі бомбы
усе гульні гуляе на шчасце сястра
новую веру прадстаўляе
газ для пацую і людзей
элегантная з брыльянтавым
гадзіннікам на руцэ пад шыяй
прадказвае



заклінае
прычэсвае
калекцыянер
рэдактар і прэс-сакратар
злая і мілая
вытанчана катуе
Мятлушка

Па выходных чысціць калі-нікалі
наш дом
Перад дажджом ператвараецца ў жабу
Тады малако прагаркае і дзеці яго
не п'юць

Парасон

Радавану Байовічу
То не парасон з якога
паэт тапельных душ
зняў пярсце́нак і заручыўся са сваёй
дарогай
той блакітны з самотнай усмешкай
на каницы
пад якім Маякоўскі
спакушаў на Чырвонай плошчы
І гэта не парасон з тысячы
і адной ночы
з вялікага расійскага цырку
і тым больш не з фільмаў галівудскіх
а найменей за ўсё парасон
каралевы ангельскай і прынца Уэльскага

Размова не пра парасон
пад якім знішчалі гарады
гучалі важныя размовы тасты
і адпяванні
выносілі прысуды ды ўступалі ў шлюбы
бласлаўлялі люд на плошчы
Святога Пятра

сеялі попел індыйскіх мудрацоў
выгульвалі сабак кітайскага цара
альбо запачаткоўвалі асновы
для дома ўсіх народаў

З усіх славуных
гэта звычайны сваяк далёкі
на сметніцы з якога
нейкія новыя людзі
майструюць клетку
для птушкі
якая нам будзе спяваць
па важных датах

Боты

Боты мае блукалі кудысьці набраўшыся
слімакоў водарасцей дохлых мурашоў
марской травы і нейкай дзіўнай цішыні
Правы бот замяніў мне падушку
Ці глыбокія мае сны
І ўсё тое ж самае
Гартаюць падзівы раны
Шырыцца кола

Боты з сапраўднай скуры
боты з чалавечага твару

Дзяцінства

Нейкая нябачная сіла
грызе мяне пакрысе

І я болей не я

Дзіўная гэтая чара
карона абгрызеная

А я цудоўна ведаю
адвеку сам ведаў
што паззія самая галоўная
на свеце

Як дзяцінства

Залатакоска і кот

Выдавала маці дачку
год га годам
залатакоску раскошную

Мяняліся жаніхі
мужы багатыя князі паэты
чарнявыя і рыжыя са шпорами
на роварах трохколых ды на конях

Урэшце рэшт калека лячэльнік прыйшоў
і то быў апошні цягнік

Цяпер па добрай старой завядзёнцы
плятуць кошкі
з лазы і мараў
і лаюцца зразумела
адзін з адным

Пра ўсё распавёў мне іхні
важны санлівы кот

Нічога новага

Я жыву гэтым жыццём па памяці
дождж ідзе нічога новага
а кожная кропля
сусвет сам у сабе
Адна стрымгалоў уніз па ручцы
майго чорнага парасона
і цудоўна бачу як ты
усміхаешся смарагдава
і падтрымліваеш сякое-такое святло
пакуль насупраць
пад голымі платанамі
дзяўчо прынаеца мне ў каханні
з носам Пінокіо
і чым далей гульня гэтая
тым больш неспраўдная
і ейны нос усё большы і большы
дакладна як у Карла Калодзія
І калі б тэмпература была ніжэйшая
была б то снежная гульня

Але што з таго

Ліст да Чэслава Мілаша

Эх мой Чаславе
як цябе перапісваюць
у маім краі
як не маюць проста свайго
адбітку душы на паперы
Ужо знаёмыя акторы
драматычны гурток
пісьменнікаў арыгіналаў
шумяць у перакананні
што стварылі нешта новае
а дзіўна тое
што твая выкітальцоная паззія
набывае пафасу зусім
як мае мёртвыя продкі
ссохлы арэшнік
які мне пакінулі
суды і дакументы
ад якіх баліць галава

Пераклад з чарнагорскай Сержука СЫСА

